

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

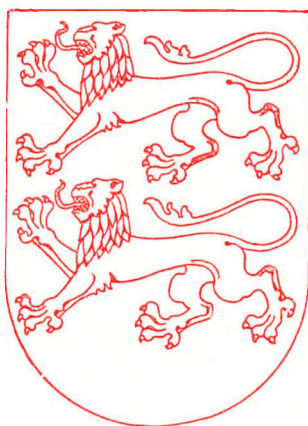
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MÅNEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Sæmfund for Sønderjylland
ved H. Neumann og Christian Stenz

INDHOLD:

Gustav Lindstrøm: Uddrag af lærer Svend Petersens erindringer
Erik Bondo Svane: Eckernførde (Egernborg)
Niels Black Hansen: Højer, en udtaleforms ælde

HUSK:

Årsmødet i Broager, søndag den 27. maj
se nærmere omslagets 3. side

Sønderjydsk månedsskrifts ekspedition: Museumsinspektør H. Neumann, Åstrupvej, Haderslev.
Viceskoleinspektør Chr. Stenz adresse er: Chr. Paulsen skolen, Flensborg

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S
Aabenraa

Træløst - Bygningsartikler
Støbøgods
Tlf. 2006 - 2007 - 2008

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Thisted

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Snoghøj

Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 - Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Aktieselskabet

C. I. Christensens Papirhandel

ESBJERG

Peter Jessen

Manufaktur & Konfektion

Aabenraa

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
IB KRISTIANSEN
KULÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT
TLF 514
515

A/S Sønderjydske

Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

Haslev Gymnasium

Kostskole for Dreng

Eksamensret til Møllemskole-, Real-
og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Hen-
vendelse til

Peter Kæstel
Rektor, Haslev

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Sønderjydske Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

*

Spare- og Laanekassen
for Hobro og Omegn

A
S **C. Andresen**

AABENRAA

Telefon 3333

Jern- og Staalforretning

HEJMDAL

Landsdelens Blad

A/S Dansk Kødekstrakt Co.
Aabenraa

Tlf. 2909

Støt

De sønderjydske Indsamlinger

Støt

Annoncørerne

UDDRAG AF LÆRER SVEND PETERSENS ERINDRINGER

VED FORSTANDER GUSTAV LINDSTRØM, LADELUND

Nedenstående erindringsblade af Svend Petersen, der nogle år mellem krigene var lærer i Angel, er udtog af hans erindringsbog og velvilligst udlånt af hans sønnedatter, fhv. seminarielærerinde frk. Anna E. Langmack, Ribe.

Svend Petersen er født i Kellerup ved Vejle d. 21. januar 1824. Han arbejdede i sin første ungdom ved forskelligt, havde således en tid plads hos Hans Vind på Branderup mølle. Senere blev han soldat og var i hele krigen 1848-50 underofficer ved intendanturen. Efter at han var permitteret i efteråret 1851, tog han i august 1857 lærereksamen på Jelling seminarium og fik kort efter ansættelse i Hyrup i Angel som hjælpelærer og kom senere til Kalleby ved Store Kværn.

Efter årene i Angel virkede Svend Petersen i 30 år som lærer i Gedesby på Sydfalster. Efter at have taget sin afsked i 1888 boede han til sin død i København. Han døde i 1914 over halvfems år gammel.

Medens Svend Petersen fortæller udførligt om personer og skikke både på sin hjemegn og på Sydfalster, er omtalen af årene i Angel jo meget kortfattede. Alligevel giver de et billede af en kongerigsk lærer i Sydslesvig mellem krigene. Vi veed efter min mening for lidt om lærerne og deres gerning, så vi må være taknemlige for hver oplysning.

Frk. Langmack mener, at når han ikke fortæller mere om tiden i Angel, er det, fordi smerten over 1864 var så stor hos bedstefaderen, at han ikke godt kunne tåle at røre ved spørgsmålet. Efter årene i Jelling fortæller han om sin ansættelse i Hyrup:

Der blev tilbudt mig flere Huslærerpladser, men det syntes jeg ikke om, idet en saadan kun giver ringe Udsigt til Forfremmelse, og jeg var jo saa gammel, at der ingen Tid var at spille. Min Hu stod ogsaa til Slesvig, thi der skulde det danske Sprog jo indføres efter en større Maalestok, og da der var Mangel paa danske Lærere dernede, saa var der god Udsigt til Forfremmelse ret hurtigt. Desuden var jeg jo noget kendt i Slesvig, jeg havde tjent paa forskellige Egne dernede, og nu havde jeg i de sidste Aar været med til at kæmpe for Slesvig. Hertil kom

endnu, at min Forlovede var i Flensborg, hvilket naturligvis ogsaa bidrog til at drage mig til Slesvig.

Kort Tid efter min Demission rejste jeg saa til Slesvig tilligemed en god Ven og Seminariekammerat Peter Høy, en Bondesøn fra Stougaard Mark.

Denne Gang gik det ikke til Fods saaledes som mine tidligere Rejser til Slesvig. Hr. Høys Fader kørte os til Horsens, og derfra sejlede vi med et Dampskib til Flensborg, hvor vi henvendte os til den daværende Amtmand Wolfhagen, som straks efter ansatte mig som Hjælpelærer i Hyrup, 1 mil sydøst for Flensborg.

Degnen i Hyrup, Hr. Ebbesen, som jeg nu skulde arbejde sammen med, var en dygtig Lærer, men derhos en „sær Patron“. Jeg kunde meget godt arbejde sammen med ham, og der var os aldrig nogen sinde saa meget som et Ord imellem. Men jeg blev dog snart ked af Stillingen i Hyrup, thi skønt Sognet blev anset for et dansk Sogn, saa gjorde man dog Modstand mod det danske Sprogs Indførelse der lige saa fuldt som andre Steder. Man saa her som andre Steder det Særsyn, at de kaldte det tyske Sprog „deres Sprog“, endskønt kun faa kunde tale det endog kun nogenlunde, og endnu færre kunde skrive det.

Saa var Lønnen som Hjælpelærer ogsaa meget lille, knap saa stor som en almindelig Bondekarls Løn. Hertil kom, at Kosten, som jeg skulde have hos Degnen, var, hvad man plejer at kalde „Smalkost“. Dog dette sidste generede mig ikke videre; thi jeg gik stedse et Par Gange om Ugen til Flensborg, og her forsynede min Forlovede mig saa rigelig med Fødemidler, at jeg havde nok at tære paa i Mellemtiden. Men jeg var mest ked af, at Hr. Ebbesen og Kone selv fik en bedre Forplejning med Ekstramaaltider, Kaffe o.s.v., som de med Omhyggelighed søgte at skjule for mig.

Da Pladsen som Hjælpelærer i Hyrup var min første Ansættelse i Skolevæsenets Tjeneste, ansaa jeg det for min Pligt at forberede mig til Udøvelsen af denne Tjeneste i Fremtiden, og jeg tog deraf Anledning til at anskaffe mig et Redskab, som jeg ikke kan unklade her nærmere at omtale, idet det lige indtil denne Dag har spillet en ikke uvæsentlig Rolle saavel i Familien som i Skolen, hvor det endnu den Dag i Dag hører til de Genstande, hvorom der hersker meget delte Meninger, og hvorom der stadigt diskuteres. Som Tugteredskab i Skolen brugte Hr. Ebbesen en temmelig bred Læderrem. Men jeg hørte tidt at Drengene gjorde „grin“ med dette Redskab, idet den brede Rem ved Brugten mødte megen Modstand af Luften, og Slagene kunde som Følge heraf ikke blive synderlig følelige, og de store Drengene ansaa det for at være en ren „Svir“, naar de kunde bringe den „vrede Degn“ til

at lade „Remmen suse“ om Ørene paa dem. Man maa nemlig huske paa, at i Slesvig gaar Drengene i Skole, til de er 16 Aar, og en rask Dreng i den Alder kunde med smilende Ansigt staa for Degnens Rem.*

Samtidig med, at jeg blev ansat i Hyrup, blev min gode Ven og Klassekammerat Peter Høy ansat som Hjælpelærer i Store Solt, som ligger en Milsvej syd for Hyrup. Da vi, ifølge Sagens Natur, ikke havde ret megen Omgang med Befolkningen paa Egnen, var det en Selvfølge, at vi ret flittigt besøgte hinanden, i regelen en Gang om Ugen, og en stor Del af Natten gik da som oftest med til at følge hinanden paa Vej imellem de nævnte Byer.

Høy blev kun en kort Tid i den tyske By, hvor det danske Sprog og selvfølgelig ogsaa de danske Læreres Gerning var endnu mere forhadet end i Hyrup. Peter Høy søgte så og fik en selvstændig Plads i Stenderup i Sundeved. Men da jeg kort efter flyttede til Kalleby i Angel, kom vi atter i Nærheden af hinanden. Rigtignok var Flensborg Fjord imellem os, men desuagtet besøgte vi atter hinanden. Et Par Aar efter fik Høy Embede paa Bøtø, Sydfalster. Vi korresponderede saa om, at jeg skulde atter søge at komme i hans Nærhed, idet det var gaaet op for os, at vi befandt os hverken sikre eller tilfredse som Lærere i Slesvig.

Hyrup Sogn blev anset for et dansk Sogn, men der var dog en stor Del tysksindede Familier i Sognet og Modstanden mod det danske Sprogs Indførelse var ikke ringe, og jeg havde ikke Omgang med ret mange af Sognets Beboere. Dette Forhold var ikke behageligt og jeg søgte derfor Embede andetsteds ogsaa udenfor Slesvig, og et saadant blev mig tildelt ved Borgerskolen i Korsør.

Jeg rejste saa til Korsør i Foraaret 1854. Men ved Ankomsten dertil viste det sig, at Embedet var saa daarligt aflagt, at jeg knap kunde tjene til Livets Ophold der. Med Autoriteternes Samtykke gav jeg derfor Afkald paa Embedet.

Jeg rejste saa tilbage til Flensborg og meldte mig paany hos Amtmanden, der modtog mig med aabne Arme, idet han sagde, at de ikke kunde undvære nogle af deres danske Lærere. Han sendte mig saa til Hyrup igen, men med Løfte om, at jeg skulde faa det første Embede der blev ledigt i Provstiet.

Jeg var i Hyrup i omtrent halvandet Aar, og da jeg ikke havde Omgang med ret mange Beboere, saa havde jeg rigelig Tid til min Raadighed. En Del deraf benyttede jeg til blandt andet at studere lidt Astronomi, og som Observatorium benyttede jeg det høje og slanke

* Det fremgår ikke hvilket redskab Svend Petersen anskaffer; det er sikkert et spanskrør (red.)

Kirketaarn, hvor der havdes en ypperlig Udsigt til alle Sider. Jeg har altid interesseret mig for Astronomi, og det har altid været min Lyst at betragte og udforske Stjernehimlen. Jeg sad der i Hyrup Kirketaarn mangan Aften til henimod Midnat og granskede Himmelhvælingen med dens Stjernehær, og her saa jeg første Gang Planeten Merkur.

Men saa blev Embedet som Distriktslærer i Kalleby, Kværn Sogn i Angel ledigt. Jeg søgte det, og ifølge Amtmandens Løfte fik jeg det.

Førend jeg tiltraadte Embedet i Kalleby, giftede jeg mig med den Pige, som jeg havde været forlovet med i fire Aar. Vi holdt Bryllup paa Almindelig Bededag d. 4. Maj 1855 i Kværn Præstegaard, hvor vi viedes af den et Par Aar forud af den danske Regering ansatte Præst, Pastor Levinsen. Han brugte som Tekst til sin Brudetale Phil. 4^a: „Glæder Eder i Herren altid, atter siger jeg: glæder Eder“.

Den smukke lille Højtidelighed, der holdtes i denne Anledning, og hvortil var indbudt nogle af de mest ansete danske Familier i Sognet, fandt Sted i Kværn Præstegaard og bekostedes af den brave, elskverdige Præstefamilie Levinsen.

Min da ægtede Hustru var Kristine Langmack, Datter af Skomagermester Langmack i Flensborg. Jeg blev forlovet med hende i Slutningen af Krigsaarene. Hun kunde dengang kun daarligt tale Dansk, men desuagtet var hun saa dansk i Sind, som nogen kunde være, ja hun overgik om muligt endog mig i Danskhed. Hun havde desuden under den i national Henseende saa urolige Tid opholdt sig i Stridens Brændpunkt i den store Christiansenske Familie, der var bekendt i vide Kredse ikke alene for sin Rigdom, men fuldt saa meget for sin Danskhed. Naar den danske Konge gæstede Flensborg, tog han stedse Ophold hos denne Familie. Den Danskhed, som kredsede om denne Familie, kunde man altid være vis paa var ægte. En Tid var min forlovede med en Gren af den nævnte Familie flygtet til København. Da saa Danskerne igen vandt Herredømmet i Slesvig, vendte hun tilbage dertil, og hun var saaledes Vidne til Krigens Rædsler i umiddelbar Nærhed, og hun havde rig Lejlighed til at pleje de saarede og bringe dem Hjælp, thi hendes daværende Herre, Agent Jensen, som ogsaa var en Gren af Familien Christiansen, var en velhavende og overordentlig godgørende Mand. Min Forlovede bragte Lindring og Vederkvælgelse til mange, men hun havde ogsaa Lejlighed til at se mange rystende og hjerteskrærende Begivenheder. Under saadanne Forhold styrkedes og voksede hendes Kærlighed til Danmark og til det danske Folk, og da jeg stiftede Bekendtskab med hende, var hun, som sagt, saa dansksindet som kun faa.

I Foraaret 1855 tog vi altsaa bolig i Kalleby Skole, Kværn Sogn, i det for sin Skønhed saa berømte Angel, og der blev vi boende i omtrent 4½ Aar. Her blev vor ældste Søn født den 5. Marts 1856, og han fik i Daaben Navnet Peter Valdemar Frederik Petersen. Barnet blev hjemmedøbt af Præsten, da han dog var til stede der for at holde Skoleeksamen, og herved er at bemærke, at Præsten senere meddelte mig, at han i nogen Tid havde glemmt at indføre Barnet i Kirkebogen, og at det som Følge deraf ikke fik sin rette kronologiske Plads i Bogen.

I Slesvig er det Sædvane, at Drengbørn bliver holdt over Daaben af Mandspersoner, og saaledes blev vort Barn „baaren“ af Gaardmand Frederik Bøtger i Hallund, han var tillige Kreaturhandler og var bekendt som den mest udprægede „danksindede“ i vid Omkreds.

Kalleby er beliggende i en meget skøn og frugtbar Egn ikke langt fra Mundingen af Flensborg Fjord med en skøn Udsigt over denne og over det i Baggrunden beliggende Sundeved med det historiske Broagerland, hvis Kirke med de tvende Spir knejser højt lige for, samt til højre Als med Byen Sønderborg.

Paa Vejen til Kværn Kirke med sit høje, slanke Spir, hvilken Vej, cirka en halv Mil, min Hustru og jeg passerede hver Søndag, naar Vejret tillod det, kom man over Angels højeste Punkt, Skjærbsbjerg.

Egnen var skøn og rig, men Befolkningen, skønt brav og hæderlig, meget tysksindet. I mit Skoledistrikt og for resten i hele Sognet, var der kun nogle faa danske Familier, og der var altsaa kun faa, med hvem vi kunde holde Omgang. Det daglige Omgangssprog var plattysk med mange rent danske Vendinger; de gamle talte dog mest sammen i det danske Sprog med den bekendte slesvigske Betonning, kun naar jeg, Præsten eller en anden Dansker var til Stede, talte de plattysk, ja, saa kunde de end ikke „forstaa“ det danske Sprog. Kom der derimod Handlende, som vilde købe de saa meget efterspurgte og godt betalte Anglerkvier, saa kunde de allesammen meget godt forstaa og tale det danske Sprog. Kom man i fortrolig Samtale med disse gamle Tyskere, saa kunde de fortælle, at det i deres Ungdom havde kostet lige saa megen Møje at faa det tyske Sprog indført, som det nu kostede at faa det danske genindsat i dets gamle Rettigheder.

Under disse Forhold var det hverken let eller behageligt at være Lærer der. Navnlig var det besværligt i den Tid, da Stænderne var samlede, thi saa var det rent fortvivlet; da mødte Børnene paa Skolen uden at medbringe deres danske Bøger og uden paa nogen Maade at være forberedt til Undervisningen. Sagen var nemlig den, at der fra hver eneste Familie blev indsendt Andragende om at faa „deres Sprog“ igen. Det var ikke saaledes der som her i Kongeriget, at der kan un-

derskrives samlet paa et fælles Andragende; hver Familie maatte underskrive og indsende et Andragende, og der indkom saaledes til Stænderne uhyre Masser af Papir. Saa haabede man, men haabede forgæves. Naar saa Stænderforsamlingen var sluttet, og man havde ventet en Tid forgæves, saa gik alt tilbage i det gamle Spor igen. Men denne Historie gentog sig hvert Aar. Naar man nu til disse Ulemper føjer, at jeg i min Skole havde omkring ved et halvt Hundrede Børn af begge Køn og i alle Aldre fra 7 til 16 Aar, hvilke alle gik sammen i een Klasse og hver Dag baade Sommer og Vinter, saa vil man kunne forstaa, at min Stilling her i Kalleby som Lærer hverken var let eller behagelig. Dog jeg var i min kraftigste Alder og havde Lyst og Evne til at tage fat, her var det ogsaa en Opmuntring, at man der, trods Ulemperne, kunde bringe Børnene videre end i Kongeriget, thi den slesvigske Befolkning er meget oplyst og intelligent; Børnene gaar i Skole hver Dag baade Sommer og Vinter, og saa konfirmerede de først Pigerne i 15 og Drengene i 16 Aars Alderen. Og det er klart, at navnlig det sidste Par Aars Skolegang i denne modnere Alder har meget at sige. Dog vil enhver, der har nogen Indsigt i Skoleforhold, kunne sige sig selv, at Mangelen paa en fornuftig Klasseinddeling er en mærkelig Hindring for et godt Resultat af Lærerens Arbejde.

Jeg kunde dog glæde mig ved, at min Skole stod paa et meget godt Standpunkt, og den fik jævnlig Ros af sine Overordnede. Men det var derhos kedeligt at høre Forældrenes Udtalelser derom. Ja, sagde de, „vi hører jo nok, at vore Børn gør god Fremgang i Skolen, men vi kan ikke glæde os ret derover, idet vi ikke kan forstaa, hvad de lærer“. Dette var dog kun til Dels Sandhed, men derimod et Udslag af Uvilje mod det danske Sprog.

Min Løn her i Kalleby var kun lille. Den væsentligste Del deraf var Jordlodden, hvorpaa der kunde holdes 2 a 3 Køer. Den var meget frugtbar og gav rige Afgrøder, den dyrkedes og indhegnedes frit af Distriktet. Min Pengeløn var kun 80 Rigsdaler, og saa fik jeg leveret nogle Tønder Rug. Skønt man dengang ikke kunne have nogen Anelse om, at Tyskerne saa snart skulde naa deres Ønskers Maal: at faa Slesvig revet bort fra Danmark, saa kunde man indse, at Striden med Tyskheden vilde blive langvarig, ja den kunde allerede dengang skimtes som omtrent haabløs, og man maatte i al Fald nære Tvivl om, at Kræfterne kunde slaa til i Striden.

Under disse Omstændigheder vil man ikke undre sig over, at jeg søgte Embede i Kongeriget, ja dette gjorde jeg saa flittigt, at jeg endog undertiden søgte flere paa een Gang. Men det var jo ikke saa let at opnaa Embede paa ukendte Steder.

(Bl. a. søgte Svend Petersen Lærerembedet ved Hygum Skole i hans Hjemsogn. Dette faar han dog ikke; men det var imidlertid kommet til Kirkevisitateriets Kendskab, at han søgte Forflyttelse).

Kirkevisitateriet bestod af min gamle Ven og Velynder Amtmand Wolfhagen og saa Provsten, der var den senere som Kultusminister bekendte Aleth Hansen, som nu var Sognepræst i Grumtoft, som er Nabosogn til Kværn.

Ved Kirkevisitationen i Kværn i Efteraaret 1858 sagde Provsten til mig: „Jeg har hørt, at De søger Forflyttelse herfra, er det Tilfældet?“ Dertil var jeg nødt til at svare ja. „Det maa De ikke“, sagde Provsten, „thi vi kan ingen undvære af vore danske Lærere“. Saa gjorde jeg ham opmærksom paa, at den Løn, jeg fik for mit besværlige Arbejde, var knap nok tilstrækkelig til det allernødvendigste. Jeg maatte saa beskrive ham mine Indtægter. „Ja“, sagde han, „det er for lidt, men Deres Løn skal straks blive forbedret, og saa ved De jo, at Degneembedet i Kværn snart vil blive ledigt, idet Degnen er en gammel Mand, og dette Embede skal De saa være vis paa. Men saa maa De ogsaa love mig, at De ikke vil søge Embede andetsteds“. Dette lovede jeg ham, og vi holdt vore Løfter begge to.

Kirkevisitatoriet havde dengang en meget stor Myndighed i Slesvig, ja, det var næsten eneraadigt i alle Kirke- og Skolespørgsmaal, og det bestemte, at fra næste Nytaar skulde Kalleby Skolelærers Løn med Undtagelse af Jordlodden fordobles, og saaledes skete det ogsaa.

Jeg havde let ved at holde mit Løfte, det kom egentlig af sig selv; thi da jeg samme Aften kom hjem fra den nævnte Visitats, laa der paa mit Bord min Udnævnelse til Skolelærer og Kirkesanger i Gedesby paa Falster, hvilket Embede jeg havde søgt tillige med saa mange andre ledige Embeder, uden egentlig derved at forbinde noget videre levende Haab om at faa det. Jeg var vel tilfreds med, at jeg ikke skulde nyde den forhøjede Løn i Kalleby; thi som bekendt er Pengepungen et ømt Sted at røre ved, og den her nævnte Lønforhøjelse vakte megen Misnøje, uagtet enhver i Distriktet kunde se, at den var berettiget, og alle maatte indrømme, at den ikke vilde kunne mærkes i det velhavende Distrikt. Min Eftermand, som nu skulde nyde godt af Forhøjelsen, kunde da glæde sig til, at han ikke kunde blive forhadet for Forhøjelsen, som jo var sket før hans Kaldelse.

ECKERNFÖRDE (EGERNBORG)

AF ERIK BONDO SVANE

NAVN OG OPRINDELSE

I Valdemar Sejer's Jordebog 1231 nævnes „Ykærnæburgh“ — d.v.s. Egerneborg (af olddansk Ikorni = Egern), som har ligget paa Nord-siden af Indløbet til Vindeby Nor, mellem Borreby Kirke og Ballast-bjerget; den nævnes endnu 1319, men er senere gaaet til Grunde. I Ly af Borgen opstod Nord for Indløbet Byen Borreby og paa Sydsiden et lille Fiskerleje, der allerede 1197 nævnes Ekernevorde — d. v. s. Eckernförde — af Plattysk: Ekerken = Egern og Förde, Flertal af det nedertyske Fort (Vadested).

Borreby blev imidlertid overfløjet af Fiskerlejet, saaledes at Købsta-den voksede op Syd for Noret. 1288 var den blevet saa stor, at Ind-byggerne kaldtes „Bymænd“. De to Navne Egerneborg og Eckern-förde har en kort Tid stredes om Rangen, indtil det sidste sejrede. De danske Bønder i Angel og Svans kaldte den blot „Nysteje“ (Nysted) i Modsætning til „Byen“ (Ślesvig) og Borre (Flensborg).

Eckernförde Vaaben viser paa forgyldt Baggrund en trettaarnet blaa Borg; Porten spærres af et stort Gitter; fra det venstre Sidetaarn springer et rødt Egern mod Midtertaarnet.

ÆLDSTE HISTORIE INDTIL 1544

1260 pantsatte og 1288 overdrog Enkedronning Mathilde sin Arv mellem Sli og Ejder til de holstenske Grever. 1325—28 var E. pantsat til Grev Johan. 1417 blev Byen indtaget og brændt af Erik af Pom-mern's Hær. Ved denne Lejlighed opførte han Borgvolden (ved Gas-

værket). 1460 fik Christian d. I. Byen, men pantsatte den snart. Ved Delingen 1490 tilfaldt den Frederik d. I.

Der vides intet med Sikkerhed om Befolkningens Afstamning og Sprog i de første Aarhundreder af Byens Historie; Forholdet har muligt oprindeligt været det, at Beboerne i Borreby var af dansk Æt og dansktalende, medens Befolkningen i Eckernførde bestod af saksiske Kolonister. Da Lejet senere voksede op til Købstad, kan det tænkes, at ogsaa danske Elementer fra Oplandet har bosat sig i Byen, i hvert Fald synes det sandsynligt, at der i det 12. og 13. Aarhundrede er blevet talt dansk med Omegnens danske Bønder; Byen laa jo dengang omtrent lige ved Grænsen mellem dansk og tysk Folkesprog. (bemærk, at der paa et senere Tidspunkt taltes dansk med Bønderne i de plattyske Byer Slesvig og Flensborg). Den nedertyske Kultur har dog været dominerende og har opslugt eventuelle danske Indvandrere, og det mulige danske Handelssprog er ophørt med Fortyskningen af Svansø. Den ældste Borgerliste fra 1541 viser af 637 Navne kun 8 danske. Som Stadsret benyttedes Slesvig Byret.

Allerede Byseglet fra 13. Aarhundrede har plattysk Tekst. Plattysk blev Administrations- og efter Reformationen Kirkesproget. I det 17. Aarhundredes 1ste Halvdel afløstes det som officielt Sprog af Højtysk.

1544 — 1721

Ved Delingen 1544 tilfaldt Eckernførde de gottorpske Hertuger. Byen led meget under Kejserkrigen 1627—29, da den var besat af de kejserlige Tropper. 15. 4. 1628 ankrede Christian d. IV op i Fjorden med en stor Flaade. Den kejserlige Besætning bestod af 500 Mand lyneborgske Soldater. En kort Tid forsvarede den sig fra en Skandse Syd for Byen; Skandsen blev indtaget; det kejserlige Infanteri trak sig tilbage til Kirken, hvor det længe forsvarede sig tappert, men til Slut blev nedhugget. Efter Krigen fulgte Pest, der dræbte store Dele af Befolkningen.

1644 afrejste Hedvig Eleonora, ledsaget af Axel Oxenstjärna, fra E. med en svensk Flaade til Stockholm for at ægte Karl d. X. Gustav. Samme Aar besattes Byen af Torstenssons svenske Soldater. Ogsaa under Svenskekrigene led den; 1713 maatte den betale 6000 Rd. i Brandskat til Steenbock. Som Følge af det gotterske Forræderi besatte Frederik d. IV. samme Aar Byen. 1721 fandt den formelle Overgang til Kongen Sted.

Byens Næringsveje var først og fremmest Fiskeri og Søfart. Til Om-gaaelse af Sundtolden benyttedes to Transitruter: Eckernførde—Husum og Eckernførde—Rendsborg. Eckernførde Øl, Kakabel, var meget be-rømt; flere adelige havde Gaarde i Byen; Snedkerlavet indtog en frem-ragende Stilling omkring Familien Gudewert, der var rene Kunstnere, men trods alt var Byen dog kun lille; saa at sige alle Borgere drev Svi-neavl ved Siden af deres Erhverv.

1713 — 1848

Nu fulgte den 100-aarige Fredsperiode. I Midten af det 18. Aarhun-drede havde Eckernførde sin Glanstid. 1752 havde den 33 Skibe, 3 mellem 50 og 80 Læster. Brødrene Fr. Wilh. og Joh. Nic. Otte anlag-de Fabrikker i Byen; Klædefabriken beskæftigede 169 Arbejdere, Fa-jancefabriken 44. 1766 gik Klædefabriken og 1780 Fajancefabriken ind. Aabningen af Ejderkanalen blev ikke til Gavn for Eckernførde. Om-vendt virkede Oprettelsen af Christians Plejehus gavnligt. 1769 havde Byen 2091 Indbyggere, 1803 2921. I Krigsvinteren 1813—14 led den meget. I det 19. Aarhundredes første Halvdel stagnerede den, trykket som den blev af den stærke Konkurrence fra Kiel.

Som nævnt er Befolkningen af tysk Oprindelse, og Byen havde i lang Tid været gottorpsk. Administrations-, Kirke- og Undervis-ningssproget var tysk. Paa Christians Plejehus undervistes dog i Dansk, men Undervisningen var ringe, da Lærerne næppe nok selv kunde Sproget. Skoleforordningen af 1814 paabød Undervisning i Dansk i Borgerskolens højere Klasser, men blev ikke efterlevet. Disse Forhold maatte præge Befolkningens nationale Sindelag. 1713 be-skyldtes Indbyggerne for at have været for svenskvenlige. Efter 1830 sluttede de sig til Slesvig-Holstenismen, ledet af Redaktør Jürgen Hein-rich Hansen. Sangerfesten 1845 blev en stor slesvig-holstensk og tysk Manifestation med blaa-rød-hvide og sort-rød-gyldne Flag og tyske udæskende Taler. Juristen *K. F. L. Samwer*, Augustenborgernes Til-lidsmand i Arvefølgespørgsmaalet, fødtes 1819 i Eckernførde. Det bør dog ikke glemmes, at der fra denne By ogsaa kom en af Danskhedens mest tro og uforfærdede Forkæmpere, Værkmester H. J. Kruse, født 5. 11. 1805 af fattige Forældre. Hans Modersmaal var plattysk, men allerede i Eckernførde var han bevidst dansk: „Ich bin ein Däne, ge-bürtig aus Eckernförde im Königreich Dänemark“. I 1840'erne var den danske Angelbo *Claus Manicus* Læge ved Christians Plejehus; her-fra støttede han den danske Presse i Haderslev og Flensborg; hans Navn er indristet paa Skamlingsbankens Støtte.

1848 — 1850

Under 3-Aars Krigen var Eckernførde og Omegn Skueplads for flere dramatiske Begivenheder.

Den 12. April 1848 gik danske Matroser fra Korvetterne „Galathea“ og „Najaden“ i Land ved Eckernførde; de afløstes den næste Dag af Kompagniet Worshøffer; de følgende Dage kom yderligere Forstærkninger til. — Under Slesvigslaget den 23. April blev vore Styrker i Eckernførde fuldstændig afskaaret fra Hovedhæren; den 24. 4. blev de ført til Als om Bord paa Dampskibet „Hekla“, der havde ligget klar i Fjorden.

Den kendteste Episode er det uheldige Skærtorsdagsslag den 5. 4. 1849, da Linieskibet „Christian d. VIII“. sprang i Luften og Fregatten „Gefion“ maatte overgive sig.

Den 28. Juli 1850 blev Eckernførde paany besat af danske Tropper; der blev opkastet Skandser Syd for Byen. Da Fjenden den 12. 9. søgte at gaa over Slien ved Mysunde, blev vore Tropper trukket tilbage til Kappel, medens Byen holdtes besat af 190 Marinesoldater fra de danske Orlogsskibe Fregatten „Thetis“, Dampbaadene „Valdemar“ og „Ejderen“ og 4 Kanonbaade. Eskadrechefen Sten Bille var om Bord paa „Ejderen“. Fjenden besatte vore forladte Skandser, men blev drevet bort af Kanonbaadene. Senere paa Eftermiddagen angreb Fjenden fra Borreby. Der udviklede sig en heftig Skydning tværs over Indløbet til Noret. Her laa Fregatten „Gefion“, der sejlede under tysk Forbundsflag og betragtedes som neutral Ejendom, til Ankers. Fregatten blev ramt af en 30 Kg. Granat, som dræbte 3 Mand. Ved Mørkets Frembrud trak Fjenden sig tilbage, og vore Folk gik om Bord i Skibene for at sikre sig mod natligt Overfald. Næste Dag besatte Marinen paany Byen, og senere paa Dagen vendte Tropperne tilbage.

1850 — 1864

Højtysk var stadig det officielle Sprog i Administration, Kirke og Skole. Efter 1850 blev Paabudet om Danskundervisning — Forordningen af 1814 — dog efterlevet. En Gang om Maaneden holdt „den gamle Feltpræst“ *Høyer Møller* dansk Gudstjeneste for Garnisonen og andre, f. Eks. Embedsmænd, der sluttede sig hertil. 1854 flyttedes det tyske Seminarium fra Tønder under Ledelse af den dygtige og loyale Professor Bahnsen til Eckernførde.

Eckernførde vedblev at være en slesvig-holstensk-sindet By. De dan-

ske Embedsmænd — herunder fra 1859 til 60 H. R. Hjort Lorentzen, senere Redaktør af Dannevirke, Søn af Peter Hjort Lorentzen — var isolerede og uden Omgang med Borgerskabet. I 1864 hedder det: „En stor Del af Indbyggerne er fanatisk stemt for Oprør, og de øvrige vil med Undtagelse af 30 - 40 loyale Personer følge Strømmen“.

Den 1. Februar 1864 trak de danske Styrker sig tilbage til Mysunde, men naaede ikke at faa sprængt Dæmningen over Vindeby Nor. Da de prøjsiske Tropper rykkede frem ved Marienthal, blev de beskudt af de to danske Krigsskibe „Thor“ og „Esbern Snare“; efter Kamp med de fjendtlige Batterier trak Skibene sig tilbage. Paa „Thor“ blev Vimpelen skudt ned, men blev grebet af en Matros, som holdt den i Haanden, saa Skibet kunde dampe ud med vajende Vimpel. Da vore Tropper var draget bort, blev de danske Embedsmænd fjernede og Ruderne slaaet ud hos de dansksindede. 4 Danske blev med Reb bundne sammen to og to og derefter paa lignende Maade som Blauenfeldt til Fods ført bagefter prøjsiske Ryttere, haanet af Pøbelen, kastet i et elendigt Fængsel og endelig efter 18 Dages Forløb løsladt med den Besked, at der ikke havde været Grund til deres Arrestation.

EFTER 1864

1860 havde Eckernførde 4.325 Indbyggere. 1938 havde den 11.700. Navnene paa Skiltene etc. viser vedvarende det overvejende holstenske Præg, selv om der ogsaa i Tidens Løb er kommet en Del — sen — Navne til. Handel og Skibsfart er Byens Hovednæringsveje. Fiskeriet indtager stadig, hvad de mange Røgerier vidner om, en fremskudt Plads.

Endvidere findes nogen Industri. Der gaar Jernbaner til Flensborg, Kiel, Okslev og gennem Svans til Kappel. Seminariet ophævedes 1924.

Endnu engang skulde Eckernførde gøre sig bemærket i Sønderjyllands Historie. Byens Borgmester — *Sievetts* — sluttede sig fanatisk til Nazismen. Under hans Forsæde holdtes 5. 4. 1933 et udæskende Møde, hvori man besluttede Nordslesvigs nye Erobring; navnlig talte Præsten *Peberkorn* fra Fjølde voldsomt og aggressivt. „I denne Tid har det tyske Folk rejst sig igen for at genvinde den indre og ydre Frihed. Til det tyske Folk hører ogsaa de tyske Nordslesvigere i det afstaaede Omraade. Ligesom vi vil genvinde vor Frihed, saaledes vil ogsaa de gøre det. Det strider mod vor Ære, at anerkende den Volds — og Uretsgrænse, som Versaillesdiktatet har paatvunget os. — Som et Lyn vil den tyske Nationalsocialisme tage Nordslesvig i Besiddelse, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, ja 80 Organisationer vil blive oprettet ud over Nord-

slesvig ..... De kan ikke forbyde Udbredelsen af vor Aand, og den har altid været Angrebets Aand ..... Derfor siger vi: Danskerne vil engang selv signe den Dag, da de haler Danebrog ned og Nordslesvig forener sig med det nyopbyggede nationalsocialistiske Rige i Tyskland. .... Derpaa kan I forlade jer, Nordslesvig vil engang lære København at finde Vejen til Berlin, saa vil Dagen oprinde, hvor det tyske Flag atter vajer over Dybbøl Skanser“. .... Disse Taler bidrog mere end noget andet til den dansk-nationale Bølge, der i Foraaret 1933 gik gennem Nordslesvig, og som gav et værdigt og dansk Svar paa de tyske Provokationer.

Efter 1920 er der blevet udført et dansk Arbejde i Eckernførde. Fra Tid til anden har Peter Lassen udsendt sine Flyveblade; Vandrelæreren fra Slesvig har undervist i enkelte Hjem, og enkelte Unge har været paa Efter- og Højskole i Danmark*).

Eckernførde ligger smukt mellem den store Fjord og Vindeby Nor; set fra Fjorden kan Byen minde om Aabenraa. Den bestaar af to Dele, Borreby og Eckernførde, adskilt af Noret, men forbundet ved en Dæmning og en Træbro. Vor Rundgang begynder i Borreby. Nær Gasværket ses endnu nogle Rester af Erik af Pommern's Borg.

Ved Slesvig Chausséen ligger Kirkegaarden, anlagt 1827; nær Indgangen er der tyske Krigergrave (Mysunde 2. 2. 1864). Her hviler ogsaa vore Døde fra Skærtorsdagsslaget 1849 under en 4 m høj Granit-søjle (Winstrup). Der er Gravstene over enkelte Officerer. Osvald Marstrand hviler dog ikke, som Pladen udviser, her, men Liget er senere overført til Assistents-Kirkegaarden i København. Her findes ogsaa den slesvig-holstenske Overfyrværker Preussers Grav. Preusser ledede 5. 9. Sydbatteriet; oprindeligt anbragtes en Skibskanon fra „Christian d. VIII“ ovenpaa Graven; den blev 1850 fjernet af Danskerne. Senere har man rejst et nyt Gravmæle, bestaaende af en Sarkofag, og ovenpaa denne er ret umotiveret anbragt en Kanon, erobret af Østrigerne 1864. Langs Siderne er Brudstykker af „Christian d. VIII“s Ankerkæde. I Nærheden af Preussers Grav ligger Redaktør/Litterat *J. H. Hansen* begravet. Endvidere Professor Bahnsen og Munken Godske Ahlefeldt, hvis Lig flyttedes herud, da Kapellet i Goschhof blev nedbrudt. Ogsaa andre danske Krigergrave bemærkes.

Vor Vej fører forbi Kirken, som ligger højt og smukt; den stammer fra det 12. Aarhundrede. Apsis, Kor, Skib, er delvis nedbrudt. Kirken har en Søjleportal med Relief. Den var oprindelig ogsaa Sognekirke for Eckernførde. Ca. 100 m Øst for Kirken paa Ballastbjerget laa det

* Den danske skole har nu (april 1951) plads til over 400 elever, og flere hundrede børn står på venteliste.

gamle Egerborg, hvis Spor i lang Tid var synlige, men som nu er styrtet i Havet. Borreby er en lille pæn Badeby. Badelivet begyndte i 1830'erne med Marie-Louise-Badet, opkaldt efter Chr. IX's to Søstre. Langs Stranden gaar Vejen til Louiseborg, der har været ejet af Prins Heinrich af Prøjsen, og til Mindestøtten. Her laa 5. April 1849 den slesvig-holstenske Nordskandse. Herfra gaar Turen tilbage til Eckernførde og over Træbroen.

Man kan nu gaa ad Fr. Clarensstrasse og Kielerstrasse til Nicolaj Kirke, indviet til de søfarendes Helgen.

Kirken er en 3-skibet, taarnløs Hallekirke med Kor; de ældste Bygningsdele er fra 13. Aarhundrede. I en Blænding paa Korets Østmur er indmuret „Christian d. VIII“s Anker, fundet i Havnen 1883; allerede i 1849 var et andet af Skibets Ankre indemuret, det blev fjernet efter 1850. I Kirkens Mur ses ogsaa et fortræffeligt Epitafium over Borgmester Simon Christian. Den vestlige Del af Kirken bestaar af et halvt opført Taarn. Indvendig findes en Altertavle af Hans Gudewerth II fra 1640, Prædikestol af Hans Gudewerth I fra 1605, Døbefont fra 1588 af Michel Dibler, kunstnerisk udskaarne Stole, talrige Epitafier fra adelige Slægter, særlig skal fremhæves det von der Wisch'ske fra 1614 (af Henni Heidtriter) og det Ahlefeldt'ske fra 1617. I Kirken blev 1784 Eventyren og Alkymisten Joseph Maria Germain begravet, ca. 92 Aar gammel; sine sidste 3 Aar havde han henlevet i Slesvig og Eckernførde under Landgrev Carl af Hessens Protektion. Graven er nu forsvundet.

Fra Kirken naar man forbi Raadhuset til Torvet. I Raadhuskælderen er der Vinstue; her opbevares et tykt stykke Tov fra „Chr. d. VIII“ og Kanonkugler fra 5. 4. 1849. Mod Syd gaar man ad Kielerstrasse til Posthuset. Her laa tidligere det statelige Hotel „Stadt Hamburg“; paa den store Trappe maatte 5. 4. 1849 „Christian d. VIII“s Chef Kommandør Paludan overrække sin Kaarde til Hertug Ernst af Sachsen-Koburg. 1854 blev her Seminarium. Bygningen blev nedbrudt 1885. Overfor, hvor nu 3 kedelige Huse i Firsernes Stil pranger, laa den smukke og interessante Goschhof, en Stiftelse, oprettet 1534 af den gejstlige Gosche von Ahlefeldt. 1879 solgte Byens vise Fædre Bygningen til Nedrivning. Det værdifulde Inventar fra Stiftelsens Kapel, bl. a. en Altertavle, man har tilskrevet Hans Brüggermann, kom til Taulow-Museet i Kiel. Ahlefeldt's jordiske Levninger blev begravet paa Kirkegaarden i Borreby.

Naar man gaar videre mod Syd, træffer man paa højre Haand en lang, eenlænget Bygning, Resterne af Christians Plejehus.

I Løbet af 1750'erne opførte de foretagsomme Brødre F. W. og J.

N. Otte i den sydlige Ende af Byen et stort Fabriksanlæg, bestaaende af to lange Længer, paa hver sin Side af Vejen til Kiel. I den østlige fandtes Værksteder for Strømpestriking, Væverier, Farverier, og hertil overflyttedes 1765 Fajancefabrikken fra Kriseby. Til at begynde med var man kunstnerisk afhængig af Fabrikken i Slesvig, men fandt snart sin egen Stil med brogede Farver. I den vestlige Fløj var Administrationslokaler og Arbejderboliger. Efter F. W. Otte's Død 1766 standse de fleste Virksomheder; Fajancefabrikken fortsatte dog til 1780, da J. W. Otte døde.

Bygningerne købtes derpaa af Landgrev Carl Hessen, der her vilde paabegynde store og nyttige Foretagender, bl. a. skulde St. Germain forbedre Farveriet. Ofte kom Landgreven selv til Stede og overværede Eksperimenterne. 1785, Aaret efter Germain's Død, krævede Landgreven Bygningerne til Stiftelsen „Christian's Plejehus“ i København. Denne Institution, der var grundlagt 1764 under Frederik d. V., men bar Christian d. VII.'s Navn, havde til Formaal at mildne Kaarene for de hvervede Soldater ved at optage Invalider, syge Soldater, Soldaterenker og undervise Soldaterbørnene. Efter Overflytningen blev den østlige Fløj indrettet til Invalider, Enker m. v., den vestlige brugtes som Opdragelsesanstalt for Børnene. Frederik d. VI. indførte her den saakaldte indbyrdes Undervisning, som han særlig interesserede sig for, og der stod stort pædagogisk Ry omkring Anstalten. Plejehjemmet, der talte op mod ca. 860 Individuer foruden Funktionærer m. v., var eneste Indtægtskilde for Byen. Landgreven vedblev lige til sin Død 1836 at være Overdirektør.

Efterhaanden som de hvervede Hære forsvandt, mistede Stiftelsen sin Betydning. 1854 blev den ophævet. En Del Invalider blev dog boende. Bygningerne brugtes saa til Kaserne.

13. 11. 1872 ødelagde den store Stormflod Østfløjen, som derpaa blev brudt ned. Vestfløjen har siden 1902 været brugt til Beboelse.

Fra Vejen fører en Gang til den gamle Invalidekirkegaard ved Stranden, nu Del af et Anlæg. Ogsaa her er der danske Krigergrave. (Kampene ved Sandkroen 21. 4. 1848). I Byens Anlæg staar ogsaa „Gefion“s Gallionsfigur. Vi gaar videre langs Stranden, hvor der om Sommeren er et rigt Badeliv, til Mindesmærket for 5. 4. 1849, rejst 1870 paa Sydskandsens Plads; oprindeligt var det dækket af en Overbygning med Terrakottaprydelser. Herligheden varede kun kort, da Stormfloden 1872 rev alt ned, undtagen Obelirken.

Vi slutter Turen tilbage til Byen langs Stranden ad den smukke Jomfrusti, man maa ikke undlade at besøge de smaa hyggelige Stræder, f. Eks. Pastorengang, der synes fuldstændig uberørte af Tiden.

HØJER

EN UDTALEFORMS ÆLDE

AF NIELS BLACK HANSEN

Flækken Højers navn udtales som bekendt på stedet Høwer. Den ældste skriveform Høthær fører, som det hedder i Sønd. Stedn. III, s. 15, ad normal vej til Højer. Den nuværende udtaleform, hedder det videre, må åbenbart skyldes en jævnsides løbende udvikling, idet åbent d ved en art spirantforskydning gennem åbent g er gået over til w. Et appellabilrisk eksempel, som har vist sig at bero på en hørefejl fra en indberetters side, er udgået i rettelserne (Sj. St. I, s. 169), men der er i artiklen Højer også anført paralleler fra en del stednavnestof. I tillæg og rettelser har Stednavneudvalget endvidere opgivet et direkte eksempel fra slutningen af 15. århundrede (16. 4. 1493) med formerne *Høwer*, *Høwers H.*, *Howers H.*

Skønt der efter dette ikke kan være tvivl om, at udtaleformen er meget gammel, kan det dog have en vis interesse, når man kan tilføje et yderligere, om end hundrede år yngre, direkte bevis.

I et gottorpsk oppebørselsregister fra 1591 (Acta A XX, nr. 1496, Jürgensgård 1590—1705) nævnes en forpagter på avlsgården Jørgensgård ved Åbenrå som *Clawes Hoyer*. Samme mand kaldes i en skrivelse i samme læg af 22. 9. 1616 fra amtsskriver Peter Moritzen, *der stammede fra Tønder* (V. Marstrand, Åbenrå, s. 121), *Clawes Hower*. Claws havde forpagtet Jørgensgård af hertug Johan Adolf i slutningen af 16. århundrede. At det er stednavnet Højer, han har som tilnavn, er givet.

Det er interessant, når det engang imellem lykkes at fastslå en udtaleform i fortiden. Særlig oplysende er det, hvor den moderne udtaleform tilsyneladende går på tværs af skriftformerne. Men der er nu to direkte vidnesbyrd om, at udtaleformen Høwer er gammel og derfor ægte nok som stedets udtale gennem århundreder.

Det kan bemærkes, at den forpagter af Jørgensgård, hvis navn i den af amtsskriver P. Moritzen gengivne form er af interesse for os her, omtales i Claus Møllers Åbenrå krønike (se Marstrand, Åbenrå, s. 102).

LOLLANDS TIDENDE

Lollands største Dagblad
Hovedkontor i Nakskov
Filiakontor i Maribo og Rødby

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad
Nykøbing F.

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

Skagen

A. Jepsen HERNING
Trikotagefabrik
Vestergade 43 — — Telf. 221
Specialitet: Strikvarer

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Aksel Michelsen

Kul- og Trøelsthandel
Tønder Telefon 2530-2531

ANDELSBANKEN

A. m. b. A.

H A D E R S L E V

Svend Kirchheiner

aut. Installatør
Storegade 17 . Tønder . Tlf. 45

Vestkysten

Syd- og Vestjyllands største Dagblad

Sønderborg

Andelsmejeri

A. Nielsen & Co. A/S.

Nykøbing Falster

TØNDERHUS

Danskhedens nye Borg
Knud Hawig . Tlf. 622 . Tønder

N. C. Kloster

Haderslev
Telf. 2210 - 2211

ÅRSMØDE I BROAGER DEN 27. MAJ

Historisk samfund for Sønderjylland afholder årsmøde i Broager på forsamlingsgården søndag d. 27. maj kl. 13,30.

Dagsorden:

1. Beretning.
2. Regnskab.
3. Beretning og regnskab for Sønderjydsk månedsskrift.
4. Valg af 4 medlemmer til styrelsen og 2 revisorer.
5. Eventuelt.

Derefter foredrag af fhv. direktør for Nationalmuseet, dr. phil. M. Mackeprang om biskop Jørgen Hansen og af lærer A. Korse om teglværksindustrien på Broager. Besøg i kirken og ved mindehøjen for de faldne i den første verdenskrig.

Mødet slutes kl. ca. 18.

Såfremt fornøden tilslutning opnås, arrangeres fællestur fra Haderslev, Åbenrå og Tønder. Opsamling undervejs. Anmeldelse senest 20. maj til Haderslev museum, telf. 2 23 62, til adjunkt Knud Fanø, Tønder, telf. 778x eller til arkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå, telf. 2704, privat 3766.